Missiologie in Context

Godsdienst Pastoraal Werk
DTO - 3e jaar - Semester 1

2008/2009
Vakcode 2MCg

Inhoudsopgave

1. Missiologie in context p. 1
2. De uitdaging van de verstedelijking p. 1
3. De uitdaging van de allochtone kerken p. 2
4. De stad: prioriteit nummer één.. p. 2
5. Wat we met dit vak willen bereiken p. 2
6. Werken aan competenties p. 4
7. Overzicht colleges.. p. 5
8. Praktische opdrachten p. 6
9. Beoordeling opdrachten p. 7
10. Verdeling SBU's p. 8
11. Leesteksten p. 8

Titel: Missiologie in Context

Plaats in het curriculum: DT, 3e jaar, semester 1, blok 1, 2008/2009,

Aantal ECTS: 2,5

Docent: ds. ir. Niek Tramper

I. Missiologie in context.

Deze titel bevat twee woorden waar je je misschien nog weinig bij voorstelt: *missiologie* en *context*. Kort gezegd: in de *missiologie* denken we na over de betekenis van de opdracht van Jezus 'Gaat dan hen en maakt alle volken tot mijn discipelen..'. Vooral: hoe we in *deze* tijd, in *onze* wereld getuige kunnen zijn van Gods liefde voor een verloren wereld en van Gods verlangen naar herstel van de kosmos.
En dan *context*: het Evangelie is geen tijdloos, repeterend verhaal. Het wordt verteld en beleefd in een bepaalde situatie, op het platteland van Nederlands 'groene hart', in de jungle van Papua Nieuw-Guinea, in de miljoenenstad Caïro. Overal klinkt het zelfde Evangelie en toch klinkt het overal niet hetzelfde! De context waarmee we ons in deze colleges in het bijzonder bezighouden is de ´*global city*´, omdat wij in snel tempo burgers worden van een ´wereldwijde stad´. Door de toegenomen communicatiemogelijkheden, door de informatiemaatschappij, door de ongebreidelde reislust, en door toenemende samenwerking in Europees en UN-verband, komen we min of meer in aanraking met volken en culturen uit heel de wereld. Als burgers van deze ´global city´ zijn we niet meer onwetend van wat zich in een andere ´wijken´(andere werelddelen) afspeelt. Maar er is nog een andere ontwikkeling. Nog nooit zijn er zoveel *migranten* op de aarde geweest: economische vluchtelingen, slachtoffers van geweld en discriminatie, asielzoekers uit Afrika en Azië. Als gevolg daarvan vinden Afrika, Azië en Latijns-Amerika bij ons op de stoep en ook daaraan merken we dat we burgers zijn van een veel uitgebreidere samenleving dan die van Nederlanders.

II. De uitdaging van de verstedelijking

Binnenkort woont meer dan de helft van de wereldbevolking in grote steden, megacities of agglomeraties van steden. Op alle continenten zijn er massale bewegingen richting grote steden. Mensen zoeken werk, sociale contacten, vermaak of woongelegenheid. Een stad als Caïro groeit elk jaar met meer dan een miljoen inwoners, maar dat geldt ook voor Nairobi en Mexico City en vergeleken met die miljoenensteden zijn Amsterdam en Rotterdam nog maar dorpen.

Eén van de grootste uitdagingen voor de missionaire taak van de kerk ligt in de enorme diversiteit van bevolkingsgroepen, religies, sociale achtergronden in de grote stad. Nooit hebben de steden zo´n grote mix van nationaliteiten gekend dan vandaag. Een stad als Rotterdam herbergt al meer dan honderd nationaliteiten en in sommige wijken zoals Delfshaven en Spangen is een blanke een opvallende verschijning.
Hier komt de christelijke gemeente in aanraking met moslims, boeddhisten, animisten en een mix van vage spiritualiteit. We hoeven niet meer een oceaan over te steken om het Evangelie te verkondigen aan mensen met een andere cultuur of taal. Het enige wat ons van hen scheidt is eerder de plas op straat. Achmed is onze buurman, Ram en Bina wonen om de hoek. 'De apostelen zochten op hun zendingsreizen de steden in de naties op. Vandaag is het onze taak de naties in de steden te bereiken.' (Ray Bakke, autoriteit op het gebied van stadszending).

III De uitdaging van de allochtone kerken

Er is nog een andere ontwikkeling, die voor de (Westerse) kerk en zending veel verandering meebrengt. Het zwaartepunt van de christelijke kerk ligt al lang niet meer op het noordelijk halfrond. In aantallen en in groeipotentie winnen de christelijke gemeenten in Azië, Afrika en Latijns Amerika het ruimschoots van die van Europa en Noord-Amerika.
Nu nemen zendingswerkers van Korea en China de zijderoute in omgekeerde richting vergeleken met de routes die de apostelen en de Nestoriaanse zendelingen in de 3e eeuw namen. Van Peking naar Jeruzalem en verder! Nu komen Nigeriaanse en Ghanese evangelisten naar Amsterdam en Rotterdam om te ervaren in wat voor een koelkast ze letterlijk en figuurlijk terecht zijn gekomen! De einde van de aarde zijn niet langer de gebieden overzee, *wij zelf zijn het geworden*. Daarom kan de gemeente niet om de groeiende allochtone kerken heen. God geeft ons broeders en zusters van overzee, met wie we samen in dienst van het Evangelie staan. Wij hebben hen nodig en zij ons. Maar schouder aan schouder werken in de grote stad is geen eenvoudige opgave.

IV De stad: prioriteit nummer één in de missionaire taak

In de eerste eeuwen van onze jaartelling waren de steden de centra van wetenschap, cultuur en geloof. De apostelen brachten het Evangelie van stad tot stad. Het boek Handelingen vertelt hoe het Woord van God van Jeruzalem tot in hart van het Romeinse Rijk, Rome, komt.
Vanuit de steden verspreidde het Evangelie zich over het land en bereikte het de heidense bevolking van het platteland (de pagani = plattelanders= heidenen). In grote delen van Afrika en Azië is dat nog steeds het geval.
Ook in het West-Europa waren en zijn steden de centra van vernieuwing, van sociale, economische en religieuze veranderingen. Maar nu is er sprake van een *omgekeerde zendingsbeweging*. Het platteland is in Europa vaak conservatief en godsdienstig, maar vanuit de grote steden breidt de invloed van een geseculariseerde en tegelijkertijd multireligieuze samenleving zich uit over het platteland. Opnieuw een reden om in de missionaire taak van de kerk prioriteit te geven aan de stad, niet in het minst op het noordelijk halfrond.

V Wat we met dit vak willen bereiken

Het vak ´Missiologie in context´ wil op de hierboven geschetste ontwikkelingen ingaan. Hier klopt het hart van de wereldzending. De meest urgente vragen voor de kerk van vandaag komen op ons bord. Daarom gaan we proberen antwoorden te vinden op deze vragen, die we als volgt uitsplitsen:

- *Missiologische vragen*

- Waarom roept juist verstedelijking veel missionaire en diaconale vragen op?
- Wat is de betekenis van de verstedelijking *in het licht van de Bijbel*?
- Welke *trends* en *processen* in gemeenschappen in grote steden zijn van invloed op het functioneren van de christelijke gemeente?
- Waarom is de verhouding arm-rijk zo'n belangrijk en uitdagend thema in de wereldstad?
- Welke *motieven* heb je om Jezus ter sprake te brengen in een context die in cultureel en religieus opzicht enorm divers is.
- Welke *vormen* van getuigenis en dienst zijn nodig in de stad? Moeten we zoeken naar nieuwe vormen of juist terugkeren naar een ´traditioneel recept´?

- Hermeneutische vragen (hoe we de Bijbel ter sprake brengen in een multi-culti context)

- Ga je de Bijbel anders lezen als je geregeld mensen uit andere culturen ontmoet?
- Welke ervaringen doen we op met Bijbellezen in een interculturele setting?
- Kun je je eigen 'luisterhouding' en je manier van omgaan met de Bijbel ook overbrengen op andere mensen? Vooral mensen die maatschappelijk of cultureel een eind van je vandaan staan?

- *Apologetische vragen*

- Wat betekent het dat je in de ontmoeting met andersdenkenden *niet het christendom, maar Christus* ter sprake brengt, als de lijdende Messias en als de Heer van de schepping?
- Hoe ga je een gesprek aan met andersdenkenden? Hoe kun je dialoog combineren met getuigenis? Maakt het daarbij uit of je met en moslim spreekt, of met een boeddhist, of een animist, een 'geseculariseerde', of..?
- Hoe reageer je op de volgende stelling: "Alle godsdiensten komen op hetzelfde neer, het zijn als verschillende rivieren die allemaal uitmonden in dezelfde zee, of als verschillende paden die allemaal naar de top van dezelfde berg voeren. Wie er anders over denkt, zoals veel christenen doen, claimt teveel de waarheid voor zijn of haar eigen religieuze overtuiging. Dat vind ik kortzichtig, arrogant en intolerant."
- En wat zeg je als iemand het volgende naar voren brengt: "Wie de resultaten van de moderne natuurwetenschap – de kosmologie evenzeer als de biologie en andere natuurwetenschappen – echt serieus neemt, kan niet daarnaast nog geloven in een god. Dat Godsgeloof is even onnodig als irrationeel."
- Of wat is jouw reactie op deze uitspraken van de schrijfster en psychoanalytica Anna Enquist: "God bestaat niet. Ik ben er altijd van overtuigd geweest dat een notie als 'God' een projectie van mensen is. Ik geloof dat mensen een ouderfiguur zoeken die over hen waakt; iemand die wèl heel het overzicht heeft en voor ze zal zorgen. Iets dergelijks geldt voor de vraag: waartoe zijn wij hier op aarde? We willen graag dat het leven zin heeft, maar wetenschappelijk is er geen enkele zin in te ontdekken. Het is een idee uit de kindertijd dat mensen de rest van hun leven met zich meeslepen."

-Persoonlijke vragen

- Welke spiegel krijgen we voorgehouden in de manier waarop Jezus met mensen en hun problemen omging?
- Hoe gaan we persoonlijk om met het ´wereldburgerschap´? Aanpassen, terugtrekken of een nieuwe identiteit vinden?
- Hoe gaan we om met ´motivatie´, ´roeping´ en ´leiding´?

Die confrontatie tussen theorie en praktijk, tussen de colleges-binnen-veilige-muren en de realiteit die we als ´wereldburger´ dagelijks ervaren, maakt dit vak spannend. Je moet een beetje gaan ontdekken hoe *theorie en praktijk* op elkaar inwerken, en elkaar nodig hebben. Hierbij komt de vraag naar de *gerechtigheid* sterk naar voren. Bijvoorbeeld: kunnen wij onze rijkdom zo maar vasthouden, terwijl elders in de wereld miljoenen mensen creperen? Je zult ook merken dat je dit niet los kan maken van de vraag naar de *werkelijkheid van het christelijk geloof*. Bijvoorbeeld: is iets van de kracht van het Koninkrijk van God zichtbaar of merkbaar? En is Gods kracht ook aanwezig binnen andere godsdiensten?

Maar er gebeurt méér: je wordt je ook meer bewust van je *eigen traditie, je eigen christelijke context en je eigen culturele vooronderstellingen*.
Spannend is dan vooral: wat is *onopgeefbaar en onvervangbaar voor christenen* en wat kun je wél ter discussie stellen?

Tenslotte, voor dit vak is het belangrijk dat je eigen (stage)ervaringen kunt inbrengen. Juist de ervaringen in je stage vragen om reflectie (theoretische doordenking) en de reflectie vraagt omgekeerd weer om toetsing in de praktijk.

Zelf vragen we in deze colleges *ook jouw actieve inbreng* door samen met medestudenten korte presentaties voor te bereiden. Het gaat hier bij (onder meer) om een onderzoek op internet naar trends in megacities, resulterend in een posterpresentatie, waarin jouw talenten en ervaring verbonden kan worden met de colleges en de artikelen in de reader (zie pagina 5).

VI Werken aan competenties

Dit vak valt binnen de afdeling missionair-diaconaal werk (MDW). Daarbinnen streven we (samen met diaconaat) naar de realisering van *drie competenties*. De realisering ervan is een proces, dat ook afhankelijk is van je persoonlijke ontwikkeling, waarbij je eigen accenten kunt leggen en waar de vakken in de Minor je verder helpen. Hier maken we een begin en voor dit moment kun je denken aan:

1. Missionair-diaconale competentie.

Je kunt voldoende onder woorden brengen:
- door welke trends megacities in verschillende delen van de wereld worden beheerst en welke kansen en bedreigingen deze trends vormen voor het Evangelie.
- wat de *wereldstad* is in de ogen van God, en wat de betekenis van de ´*global city*´ is voor de Missio Dei.
- wat de actuele mogelijkheden en moeilijkheden zijn voor het christelijk getuigenis, diaconaat en presentie in de Nederlandse (verstedelijkte) samenleving;
- waarin Afrikaanse, Aziatische, Latijns-Amerikaanse en Midden-Oosterse culturen verschillen van de Westerse cultuur en welke missiologische vragen dit met zich meebrengt.
- hoe de christelijke gemeente in kan gaan op de complexe vragen van rijkdom en armoede;
- wat de betekenis van het Koninkrijk (of Koningschap) van God is in de ontmoeting met andersdenkenden;
- hoe je dialoog kunt combineren met getuigenis in de ontmoeting met vertegenwoordigers van verschillende (wereld)godsdiensten.

2. Hermeneutische competentie.

Je realiseert je (en kunt ook verwoorden) dat:
- je eigen context en traditie voor een belangrijk deel de inhoud en de vorm van je getuigenis kleuren;
- vertegenwoordigers van een andere cultuur en religieuze traditie de Bijbel en het Evangelie heel anders lezen en begrijpen dan wij;
- er verschillen zijn tussen de context van de Bijbel, je eigen context en die van je gesprekspartners;
- mensen op zoek zijn naar vervulling, naar waarheid en naar zingeving en dat ook ´geseculariseerde´ mensen religieus zijn
- je eigen positie, traditie en overtuigingen belangrijk zijn en dat je die op een creatieve manier in de ontmoeting met andersdenkenden ter sprake kunt brengen.

3. Leiderschapscompetentie.

Je kunt je eigen ontwikkeling beschrijven als het gaat om het volgende:

- wat de (jouw) belangrijkste motieven om -als burger van de ´global city´- getuige te zijn in woord en daad en hoe je die verbindt met 'roeping' en 'leiding';
- hoe je de Bijbel ter sprake kan brengen in het contact met mensen uit een andere context dan waarin jij je gewoonlijk beweegt;
- je visie op functioneren van de christelijke gemeente in de grote stad, en op jouw eventuele rol in zo 'n gemeente;
- het overdragen van een overtuigende visie op anderen.

VII Overzicht colleges MDW en Apologetiek:

Op het moment dat deze reader gemaakt wordt, is het nog onduidelijk hoeveel contacturen voor dit vak beschikbaar zijn. We gaan voorlopig uit van 4 x 2 contacturen, waarvan 6 voor Missionair-diaconaal werk en 2 voor apologetiek. Je zult dus veel in zelfstudie moeten doen.

MDW

College	Thema	Literatuur (te lezen vóór het volgende college)	Opdrachten
1A	Trends en ontwikkelingen: urbanisatie in Nederland en mondiaal; ´push- and pull factors´ bij urbanisatie. Wat is de ´filosofie´ van de stad´? Primaire en secundaire gemeenschappen.	Leestekst 1 - 3	Casestudies van stadsbewoners en hun dilemma´s
1B	De stad in Gods oog. Theologische kanttekeningen bij urbanisatie. Missio Dei en de ´urban mission´.	Leestekst 4 - 6	Diepteverkenning Bijbelgedeelten over de stad
2A	Times are changing! Gemeente in een globaliserende samenleving. Megatrends in de (westerse) cultuur en hun uitdaging voor de chr. gemeente.	Leestekst 11, 12, 16	Verkenning van nieuwe en beproefde vormen van getuigenis en presentie.
2B	Culturele en maatschappelijke contexten: Afrika, Azië, Midden-Oosten, en Latijns-Amerika.	Leestekst 13 - 15	Oefening: ´interculturele´ Bijbelkring over Joh. 5:1-15.
3A	Vragen van arm en rijk in de wereldstad: Westers en niet-Westers.	Leestekst 17 - 21	Dieptestudie Lukas 16: 19-31; missionair-diaconale implicaties.
3B	´Citizins of the global city´: understanding Gods calling and accepting His guidance.		Poster presentaties (zie praktische opdracht VIII) Verkenning stagecontexten; uitwisseling wb. motieven en roeping

Apologetiek

College	Thema	Literatuur	Werkcollege
1A	Apologetiek, kun je dat eten? Inleiding over wat apologetiek (niet) is,	Leestekst 22 en 23	Handreiking voor uitvoeren van onderzoekje
1B	Geloof en wetenschap, water en vuur? O.a. aandacht voor Intelligent Design	Leesteksten 24, 25 en 26.	Casussen

VIII Praktische opdrachten

A. Missionair Werk

1. Voer een zelfstandig onderzoek uit op internet op het terrein van één van de vier onderwerpen die in hoofdstuk V worden genoemd. naar trends en ontwikkelingen wat betreft verstedelijking. Om een voorbeeld te noemen: je kiest voor de uitdaging van de 'omgekeerde' verstedelijking in West-Europa (de nieuwe trek naar het platteland). Óf je kiest voor de problematiek van de verstedelijking in een niet-westers gebied. Je selecteert hierbij (bijvoorbeeld) één van de onderstaande invalshoeken, maar je mag ook een andere invalshoek nemen. Maak het in ieder geval concreet, spits het toe op één duidelijke trend of ontwikkeling, en probeer daarbij een concrete situatie, een stad, een wijk, een kerk, een bevolkingsgroep, of een woonsituatie, etc. in beeld te brengen.

Voor de te kiezen invalshoek kun je denken aan:

- werkgelegenheid
- verhouding rijk – arm
- woonsituatie
- slums – sloppenwijken - straatkinderen
- onderwijs
- samenleven van mensen uit verschillende culturen
- multireligieuze samenleving
- kerkplanting
- kerk in de stad
- sociale gemeenschap; sociale samenhang
- etc.

2. Verwerk in je onderzoek de vraag hoe christenen in Woord en/of daad in de door jou geschetste situatie iets (of véél) zou kunnen laten blijken van het Evangelie, van de navolging van Jezus of van de aanwezigheid van Gods Koningschap. Let hierbij vooral op de context. Kort samengevat: Hoe kan (iets van) Christus en van Zijn Koninkrijk zichtbaar of voelbaar worden in een bepaalde context:

- animistische context
- islamcontext
- boeddhistische context
- geseculariseerde yuppen context
- universitaire context
- neoreligieuze context etc.
- als 'tegenover': plattelandscontext…

3. Verwerk alles wat je tot nu toe onderzocht hebt in een *posterpresentatie*. Zet gegevens op een creatieve en aansprekende manier op een poster (minimaal A-2), die in de les gepresenteerd en toegelicht wordt. Je 'poster' wint aan waarde door je onderzoekje te verbinden met de inhoud van colleges en leesteksten. Je mag het ook in de vorm gieten van een Power Point Presentatie. Tenslotte moet de poster niet een puur 'technisch' verhaal worden, maar breng je bij je onderzoek en presentatie óók de volgende meer persoonlijke aspecten in:

- eigen motivatie
- kennis, persoonlijke ontwikkelingen en ervaringen
- 'kernkwaliteiten'
- 'roepingsbesef' en ervaren van Gods leiding

B. Praktische opdracht behorende bij het onderdeel Apologetiek.

In gesprek met

Het is de bedoeling dat college 4 wordt aangevuld met een zelfstandig uit te voeren onderzoekje. De opdracht is om met tenminste twee mensen in gesprek te gaan over het christelijk geloof en daaruit één of meer vragen te halen waar je zelf niet zo goed uitkomt en deze vragen in het licht van het college apologetiek te bespreken.

Bijvoorbeeld:

Je realiseert je (en kunt ook verwoorden) dat:

- Je vraagt iemand uit je eigen gemeente van wie je weet of vermoedt dat hij (of zij) nogal wat twijfels en vragen heeft, om open en eerlijk te vertellen welke (kritische) vragen hij heeft over het christelijke geloof. Daarover ga je vervolgens in gesprek, als dat kan/lukt. Daarover maak je dan een kleine paper en bespreekt daarin ook eerlijk je eigen vragen en onzekerheden.
- Je vraagt een buitenkerkelijk iemand om open en eerlijk te vertellen hoe hij of zij aankijkt tegen het christelijk geloof, de kerk, christendom e.d. Nodig hem of haar uit om kritische vragen te stellen. Daarover ga je in gesprek. Eventueel: doe dit via internet (chatten met New-Agers, atheïst etc.)
- Als het echt niet anders kan (*Real Life* heeft duidelijk de voorkeur – dus kom met goede redenen waarom RL niet is gelukt): via de indirecte weg. Dus je verzamelt vragen over of kritiek op het christelijk geloof die mensen 'op papier' hebben gesteld, je geeft jouw eigen reactie en ook je eigen vragen daarbij - dus waar je niet zo goed uitkomt. Bijvoorbeeld: je komt in het dagblad Trouw de volgende uitspraak tegen van de schrijfster Anna Enquist: "God bestaat niet. Ik ben er altijd van overtuigd geweest dat een notie als 'God' een projectie van mensen is. …." – Hmmm…

IX Beoordeling opdrachten

Op twee manieren:
(1) Presentatie van praktische opdracht MDW. Die moet voldoende zijn om deel te kunnen nemen aan het tentamen MDW over collegestof en leesteksten MDW.
(2) Apologetiek:
    a. Inleveren praktische opdracht Apologetiek(minimaal 1 en maximaal 3 A-4)
    b. Beantwoord schriftelijk de volgende vragen (totaal ong. 3-4 pag)
        i. In de teksten 26-29 wordt ingegaan op de waarde en de grenzen van apologetiek. V.d. Beek heeft eigenlijk überhaupt geen visie voor apologetiek. Vind jij apologetiek enige 'waarde' hebben, zo ja wat is die waarde? Zo nee, waarom niet? In welk opzicht herken je de 'grenzen' ervan? Wat vond je verder van de teksten?
        ii. Lees het boekje van Robert Doornenbal, *Ma(i)len over de wereldreligies* (Boekencentrum 2007) en geef antwoord op de volgende vragen:
        a. Hoe dacht je over de diverse vraagstukken die in het boekje aan de orde komen – specifieker: de vragen die Thomas opwerpt - voordat je het boekje las, en hoe denk je daar nu over (dus na het lezen)? Zijn daar verschillen tussen en zo ja, welke? Je hoeft niet op alles in te gaan wat Thomas aan vragen stelt, maar bespreek er ten minste 3, en meer mag ook.
        b. Wat wil je verder (evaluatief) kwijt over het boekje, bijv.: in hoeverre heeft het je geholpen om over deze thematiek te spreken met niet- of andersgelovigen?

X Verdeling SBU's

Totaal 2,5 ETCS met de volgende verdeling van SBU's:

4 keer twee colleguren (Mission. Werk + Apol.):	6 SBU
Voorbereiding Posterpresentatie:	11 SBU
Leesteksten MDW	17 SBU
Opdrachten Apologetiek	20 SBU

Verantwoording SBU's Leesteksten:

Missionair Werk:	78 pagina's Nederlands (ong. 12 p's per uur lezen en verwerken) = ong. 7 uur.
	83 pagina's Engels (ong. 8 p's per uur lezen en verwerken) = 10 uur.
Apologetiek:	158 p's = 13 uur (lezen en verwerken).

XI Leesteksten

1. Leesteksten op internet:
www.unfpa.org/urbanization (5 p's)
www.peopleandplanet.net (5 p's)

2. H. Conn, *De stad: een uitdaging en een frustratie*, lezing voor de Evang. Missionary Alliance, nov. 1986. (6 p's).

3. R.J. Bakke, *Een theologie van stadsomvang*, in : EZA, Informatie, 28e jg, nr 2,1977, 31 p's, ISSN 1381-7752, p. 7-12. (5 p's).

4. J. Verkuyl, *Inleiding in de Nieuwere Zendingswetenschap*, Kampen, 1975, 571 pagina's, ISBN 90-242-0851-3, p. 228-234, (6 blz.).

5. S. Paas, *10 redenen waarom christenen zich de stad moeten aantrekken…*' in : *Doorgeven*, febr. 2001, p. 30 en 31.

6. P.L. de Jong, *De derde roeping van Jona*, in : Kontekstueel, 19e jg, nr. 2, 2004, 35 p's, ISSN 0922-9450, p. 5-7 (3 p's).

7. Chris Stoddard en Nick Cuthbert, *Church on the edge*, Bucks/Waynesboro, 2006, 197 p's, ISBN 1-86024-551-X, p. 2-18 (16 p's).

8. M. Vlaardingerbroek, *Missie, aanwezigheid en betrokkenheid*, in: Idea, 27jg, nr 3, 2006, 35 p's, ISSN 1381-7345, p. 3-5 (3 p's).

9. Chris Stoddard en Nick Cuthbert, *Church on the edge*, Bucks/Waynesboro, 2006, 197 p's, ISBN 1-86024-551-X, p. 27-36 (9 p's).

10. H.G.J. van Dolder e.a., *Nieuwe pogingen van kerkzijn in de stad*, in : Kontekstueel, 19e jg, nr. 2, 2004, 35 p's, ISSN 0922-9450, p. 12-23 (10 p's).

11. J.J. Visser, *Veelkleurigheid*, in Alle Volken, 91e jg, nr. 6, 1998, ISSN 0022-5666, p 14 en 15.

12. A. Verburg, Samenvatting artikel in: *De Bijbel op weg*, NBG, Haarlem, ISBN 978-906-12687-96, 1630 p's (8 p's).

13. F. McClung & K. Moala, *Nine worlds to win, mission and evangelism in the 1990's*, Quezon City, 144 p's ISBN 971-511-135-1, p. 51-63 (12 p's).

14. P. Hiebert, *De kerk en ethniciteit*, in Idea, jg 15, 1994, ISSN 1381-7345, p. 14 en 15.

15. B. De Ruiter, *De rol van de plaatselijke gemeente voor de etnische groepen*, in: Idea, jg 15, ISSN 1381-7345, 1994, p. 5-8. (4 p's).

16. D. Hesselgrave, *Communicating Christ cross culturally*, Grand Rapids, 1991, 672 p's, ISBN 0-310-36811-1, p. 542-551 (9 p's).

17. Ram Gidoomal en Mike Fearon, *Sari 'n' chips, Asian culture & western culture*, Tunbridge Wells, ISBN 1-85424-255-3, 160 p's, p. 79-93 (13 p's).

18. Rick Love, *Muhammad, Materialism, Magic, or the Messiah?*, in: Urban Mission, vol. 15, nr. 3, 1998, Philadephia, 61 p's, p. 15-21 (6 p's).

19. Name Withheld, *Jesus in the Muslim City', In Urban Mission*, vol. 15, nr. 3, 1998, Philadephia, 61 p's, p. 23-30 (8 p's).

20. J. Hansum, *Jezus-moslims, een evangelische (on)mogelijkheid*, in Soteria, 23 jg, nr. 1, 2006, 72 p's, ISSN 0921-0741, p. 27-40 (13 p's)

21. H.J. Takken, *Een boodschap van de andere kant*, in : H.J. Takken & N.M. Tramper, 'Vreemde Gasten, dromen en wonderen in het contact van christenen met moslims', Zoetermeer, 2002, 80 p's, ISBN 90-239-0992-5, p 26-40 (14 p's).

22. Marjet Visscher, "De relevantie van het geloof", CV Koers, mei 2002, 27-30.

23. Abraham van de Beek, "Ontmaskeren", in: *Ontmaskering. Christelijk geloof en cultuur*
Uitgave: Meinema, Zoetermeer, 2001, totaal 99 pag.
ISBN 90-211-3869, pp. 9-17 (9 pag.)

24. R.J.A. Doornenbal, "Mogelijkheden en grenzen van apologetiek", collegedictaat.

Te lezen boekje: Robert Doornenbal, *Ma(i)len over de wereldreligies. In gesprek over het evangelie en andersgelovigen* (Boekencentrum 2007). ISBN 9 789 023 921 639 (135 p's)